Laiškas Valerijai Čiurlionytei, [1916-08-13], [iš Petrograd – į Voronežą].

Norėjau parašytų tau ką nors

Norėjau parašytų tau ką nors tokio smagaus, linksmaus, bet išėjo… išėjo, kad nesmagu… Žinai, mane nevidonai paliuosavo ne metams, o tik trims mėnesiems. Matai, daktarų komisija „на испытании“ [1] nusprendė man „отсрочку“ [2], tik neapribavo laiko, o šiandie „воинское присутствие“ [3] nusprendė… trims mėnesiems… Aš be galo supykau. Vis tik jie neišpasakyti kiaulės. O kariaut aš vis tik neisiu. Kadangi jie mane taip nuskyrė, tai aš pasiskubinsiu važiuot in Maskvą ir trauk juos perkūnas. Maskvoj aš būsiu ne vėliau 18—20 šio mėnesio. O paskui ką daryt — pažiūrėsiu. Tik mane stebina labai šit koks dalykas. Buvau aš Suomijoj, pas Šilingą [4], prie Marių. Daug mes šnekėjome, godojome, tarėmės. Paskui vidunaktį (12 val[andą]) nuėjome in marias. Naktis tamsi, ūkanota, debesiuota. Už žengsnio — žengsnio nesimato. Smarkus vėjas iš Marių. Vilnys. Šniokš[t]imas. Nuėjome maudyklos tilteliu toli [in] mares, sugulėmė ir ilgai ilgai godojome, kalbėjomės. Prožektoriai iš visų pusių švaistė baltus stulpus debesuosna, tolumoj mirgėjo žibintas, o mudu stebėjovos ir godojova. Parėjęs gi, parėjęs gi, atsigulęs lygiai sapnavau tą pačią komisiją, kur šiandie žiūrėjo, ir taip-pat, kad paliuosavo trims mėnesiems. Atsikėlęs spjoviau ir maniau, kad tai niekai, o šiandie matai viską — tašką in tašką… Ir netikėk tu, žmogus, „burtams“ — sapnams! Tai dar nieko. O šit kas mane baugina — tai visai be juoko. Tą pačiąnakt pas Šilingą aš sapnavau ir kitą sapną. Nebeatsimenu gerai, kur jisai prasidėjo ir kur jis baigėsi, tik menu, kad vidujiniai kažką be galo daug pergyvenau. Kažką gelbėjau, nuo kažko bėgau, kažkokia vidujinė pajėga mus rišė, buvo kažkokie nepažįstami žmonės, bet sapne mano artimiausi draugai… Tik staiga ties mūsų galvomis išdygo neišpasakyto didumo statuja ir laiko rankoje tąjį „медный всадник“ [5], kurs stovi Petrapilyj ant Nevos kranto, tik viskas — ir stovyla, ir tas raitelis — viskas balta. Paskui kažkoks sujudimas mūsų dūšiose buvo ir toji stovyla su visu raiteliu puolė (krito) didžiausiu smarkumu iš aukštumos ant mūsų galvų. Aš išsmukau in šalį ir stovyla su raiteliu subyrėjo in šmotelius… Aš nubudau… aš nubudau beverkiąs… Ir tąnakt daugiau nebeužmigau. Tai buvo tą pačiąnakt, kai sapnavau tąjį pranašingą sapną apie paliuosavimą. Nors burtams noriu, stengiuos netikėt, bet prisiminus tąjį sapną, tą statują ir jos kritimą, tą šokimą iš miego — daros truputį klaiku ir ima šiurpulis. Iš kur aš žinosiu, kad tai nebus ir pranašinga, kad nesutiksiu gyvenime panašios stovylos ir nepuls ji ant manęs… Džiugina tik ir ramina, kad nevidonas susikūlė. — Maž ir gyvenime — jei ištiks — susikuls…

Kaip ten nebūtų, o šiandie esu neišpasakytai piktas. Iš karto nusiminiau, bet paskui paėmė piktumas, ir nusprendžiau, kad turiu pastatyti ant savo. Kas po velniais per žmogus būčiau, jei visokie šunsnukiai, kur panorėtų, ten ir stumdytų. Tik dar vienas dalykas bus labai nemalonus. 15 atvažiuoja brolis [6] sužeistasis (iš Kaukazo). Jis, be abejo, spirs mane stoti kur nors in mokyklą — Karo ar kokią Technikos. Ypač šitą Karo technikų. Mat čia Petrapily yra Karo dešimtininkų ir technikų mokyklėlė, mokinties 2—3 mėn[esius]. Ją baigus nereikia stot ant ugnies. Dalykas tai nėra blogas. (Ir Kelpša [7], tasai muzikantas, ją baigė). Bet kaip šisai brolis griežtai pradėjo kalbint jon stot, aš griežtai panorėjau jon nestot ir smukt Maskvon. Anasai gi brolis, žinau, griežtai spirs. Ir tada aš griežtai nesutiksiu. Netikęs turbūt mano būdas, bet… taip turi būt ir galas. Nenoriu aš kariaut ir vis tiek aš neisiu, ir Maskvoj manęs paimti negali, kadangi aš visai nenoriu. Tik, žinai, tokia šneka su broliu labai nemaloni. Ir jį erzina (jis mat yra didis „despotas“ ir senas kareivis, žmogus šaltas ir skaičiuojantis), ir mane iš kantrybės veda (aš gi visuomet išsiblaškęs ir niekuomet nieko šaltu protu nesvarstąs). Jau dabar jis rašė, kad jam mano elgimos labai nepatinka, kad aš apie save nesirūpinąs (dar prieš paliuosavimą), kad aš seniau artilerijos mokyklon nepastojau. Tiek to. Kadangi esu perpus pakartas, perpus paleistas, tat sekmadienį važiuoju Suomijon. Važiuoju Imatros krioklio pažiūrėti, Vyborgo uoloms paknapsėt, prie marių pažiopsot! Kad taip, tai taip. Kažkodel pasiutęs ilgėjimos vėl pradėjo smaugti mane. Nerandu vietos, nei darbo, nė poilsio, nė atagojaus. Slankioj[a]u ir keikiaus. Vistiek mano likimas kvailas. Čia kankinaus, kankinaus, čia už trijų mėnesių vėl tos pačios komedijos.

Neprošal aš būčiau stot ir ton technikos mokyklon, bet tik labai pikta, ir aš nenoriu nusileisti, ir todel nestosiu…

— — — —

Tu, Sesule, nepyk ant manęs. Ir kad keikiuos, irgi dovanok. Juk iš tiktųjų, pagyvenus mano gyvenimu, galima ne tik iš kantrybės, bet i[r] iš proto išsikraustyt. Bet… — Aš žiūriu, tikiu ir savo akims netikiu. Juk už savaitės mudu jau būsim kartu, jau pasimatysim. Juk ir tu in Maskvą žadėjai atvažiuot apie 20. Kaip tai gerai bus. Tik tąją savaitę… užvis daugiau keikties reikės… Bet tu man atleisi. Pergalėsiu aš visus tuos nevidonus — ir vėlei būsiu ponas ant savo galvos ir galas. Tai tu nepyksi ant manęs?..

Dabar naktis. 1 val[anda]. Tramvajus ūžia. Kas tai gatvėj klykia. Skaitliuoju akimirksnius ir nerimstu. Ar tu žinai, sesule, kaip man ilgu ir skaudu?

Sesule, sesule!

Sapnuok lengvai.

Lik sveikužė.

Buč[i]uoju. Ta[vo] Baly[tis]

'Klausyk, ar tu gavai, be šito, pirmą mano laišką? Aš tau rašiau, tik nežinau, kur išsiunčiau — ar Lipeckan, ar Voronežan, ar kokiuo nors maišytu adresu…'

KOMENTARAI

[1] ~ *rus* =išbandymui, išmėginimui.

[2] ~ *rus* =[karinės prievolės] atidėjimas.

[3] ~ *rus* =karo įstaiga – Rusijos imperijoje veikęs organas, tvarkęs karinės prievolės atlikimo organizacinius reikalus.

[4] Stasys Šilingas.

[5] ~ *rus* =„varinis raitelis“.
Kalbama apie „Varinį raitelį“ – paminklą Rusijos carui ir pirmajam imperatoriui Petrui I, pastatytą 1768–1770 m.

[6] Juozapas Sruoga (1886–1957), vyriausiasis BS brolis.

[7] Juozas Tallat Kelpša (1889–1949), muzikas. 1907–1916 m. gyveno Sankt Peterburge: konservatorijoje studijavo kompozicijos teoriją, vadovavo lietuvių chorams, dirigavo operečių spektaklius.